

ombudsmandens praksis, men bogen tilbyder sin læser et særdeles godt og velskrevet overblik over, hvad der set fra ombudsmandsinstitutionens synsvinkel er gældende forvaltningsret, uden dog - som det hedder i forordet - at embedet kan anses for "bundet af enhver stillingtagen til retlige spørgsmål i fremstillingen".

Jens Peter Christensen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet

Peter Duelund, *Hvor står vi nu?*, Rapport nr. 1, Århus: Forlaget Klim, 1994, 111 s., kr. 150,00.

Claus Bøje og Henning Eichberg, *Idrættens tredje vej. Om idrætten i kulturpolitikken*, Rapport nr. 2, Århus: Forlaget Klim, 1994, 275 s. + Bilag A, B, C og Register (i alt 38 s.), kr. 295,00.

Peter Schønning, *Ophavsretten mellom kulturpolitikk og handelspolitikk*, Rapport nr. 3, Århus: Forlaget Klim, 129 s. + Bilag: Forslag til Lov om ophavsret, kr. 185,00.

Torben Pilegaard Jensen og Mogens Nygaard Christoffersen, *Kultur og arbeidsliv*, Rapport nr. 4, Århus: Forlaget Klim, 1994, 96 s., kr. 150,00.

Jan W. Hansen, Gøsta Knudsen, Nils-Ole Lund, Erik Nygaard, Marius Lyhne-Knudsen, *Dansk Arkitektur. Vilkår, muligheter og utfordringer*, Rapport nr. 5, Århus: Forlaget Klim, 128 s., kr. 175,00.

Peter Duelund, *Kunstens vilkår. Om de kulturpolitiske tendenser i Danmark og Europa*, København: Akademisk Forlag 1994, 299 s. + Litteratur og Stikordregister (i alt 20 s.), kr. 298,00.

Seks bøker om kulturpolitiske spørsmål: Fem rapporter og én bok. Rapportene er utgitt i forbindelse med en utredning som Nordisk Kultur Institut i København har gjennomført på oppdrag fra Kulturministeriet i Danmark. Utredningen avsluttes til høsten, da de siste 11 rapportene kommer. Med dette må danskene være iferd med å overta svenskenes ry for å lage store og omfattende utredninger. I tillegg har så utredningens leder, Peter Duelund, skrevet en bok som ser på dansk kulturpolitikk i et europeisk perspektiv. La det derfor med én gang være sagt at dette er et imponerende arbeide som, når det er avsluttet, vil være en gullgrube for kunnskap om kulturlivet i Danmark. Jeg vil konsentrere anmeldelsen om noen prinsipielle sider ved utredningen som helhet, og se på hvordan de enkelte rapportene passer inn. De enkelte rapportene står på egne ben, og fortjener noen få kommentarer hver. Til slutt vurderer jeg Duelunds bok om kunstens vilkår - med de tildelte antall sider, dessverre altfor kort.

Hvorfor lages det offentlige utredninger? Årsaken kan være at politikerne vet for lite om et saksområde, at en krise nødvendiggjør en redegjørelse om

ombudsmandens praksis, men bogen tilbyder sin læser et særdeles godt og velskrevet overblik over, hvad der set fra ombudsmandsinstitutionens synsvinkel er gældende forvaltningsret, uden dog - som det hedder i forordet - at embedet kan anses for "bundet af enhver stillingtagen til retlige spørgsmål i fremstillingen".

Jens Peter Christensen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet

Peter Duelund, *Hvor står vi nu?*, Rapport nr. 1, Århus: Forlaget Klim, 1994, 111 s., kr. 150,00.

Claus Bøje og Henning Eichberg, *Idrættens tredje vej. Om idrætten i kulturpolitikken*, Rapport nr. 2, Århus: Forlaget Klim, 1994, 275 s. + Bilag A, B, C og Register (i alt 38 s.), kr. 295,00.

Peter Schønning, *Ophavsretten mellom kulturpolitik og handelspolitik*, Rapport nr. 3, Århus: Forlaget Klim, 129 s. + Bilag: Forslag til Lov om ophavsret, kr. 185,00.

Torben Pilegaard Jensen og Mogens Nygaard Christoffersen, *Kultur og arbejdsliv*, Rapport nr. 4, Århus: Forlaget Klim, 1994, 96 s., kr. 150,00.

Jan W. Hansen, Gøsta Knudsen, Nils-Ole Lund, Erik Nygaard, Marius Lyhne-Knudsen, *Dansk Arkitektur. Vilkår, muligheder og udfordringer*, Rapport nr. 5, Århus: Forlaget Klim, 128 s., kr. 175,00.

Peter Duelund, *Kunstens vilkår. Om de kulturpolitiske tendenser i Danmark og Europa*, København: Akademisk Forlag 1994, 299 s. + Litteratur og Stikordregister (i alt 20 s.), kr. 298,00.

Seks bøger om kulturpolitiske spørgsmål: Fem rapporter og én bok. Rapportene er utgitt i forbindelse med en utredning som Nordisk Kultur Institut i København har gjennomført på oppdrag fra Kulturministeriet i Danmark. Utredningen avsluttes til høsten, da de siste 11 rapportene kommer. Med dette må danskene være iferd med å overta svenskenes ry for å lage store og omfattende utredninger. I tillegg har så utredningens leder, Peter Duelund, skrevet en bok som ser på dansk kulturpolitikk i et europeisk perspektiv. La det derfor med én gang være sagt at dette er et imponerende arbeide som, når det er avsluttet, vil være en gullgrube for kunnskap om kulturlivet i Danmark. Jeg vil konsentrere anmeldelsen om noen prinsipielle sider ved utredningen som helhet, og se på hvordan de enkelte rapportene passer inn. De enkelte rapportene står på egne ben, og fortjener noen få kommentarer hver. Til slutt vurderer jeg Duelunds bok om kunstens vilkår - med de tildelte antall sider, dessverre altfor kort.

Hvorfor lages det offentlige utredninger? Årsaken kan være at politikerne vet for lite om et saksområde, at en krise nødvendiggjør en redegjørelse om

ulike løsninger, eller at de ønsker å evaluere politikken som har vært ført på et område. I kulturministerens forord til Rapport nr. 1 står det at det er 25 år siden *Kulturbetænkning 517* ble lagt frem, og det er derfor på tide å stille tre spørsmål: 1. Hva var de opprinnelige mål? 2. Hvilke erfaringer er det gjort overordnet og på de forskjellige områder? 3. Er det behov for fornyelse? Utredningen synes altså å være begrunnet i et ønske om å evaluere dansk kulturpolitikk. Hvilke mangler og svakheter har den hatt, hva har fungert godt? Svarene på slike spørsmål vil Kulturministeren bruke for å vurdere om det er nødvendig med fornyelser. Hun skriver det ikke, men slike fornyelser kan vel gjelde både de kulturpolitiske *målene* og de *virkemidler* som har vært brukt. Nordisk Kultur Institut gjør i hvert fall denne distinksjonen i pressemeldingen som følger de fem første delutredningene: "... at beskrive, analysere og vurdere erfaringer, utvikling og nye utfordringer i 90'erne i forhold til de mål, prinsipper og virkemidler, der blev lagt til grund for dansk kulturpolitik ved Kulturministeriets oprettelse i 1961."

Vil utredningen bidra til å besvare Ministerens spørsmål? Delutredninger om kunsthåndverk, billedkunst og kunstmuseer, litteratur, musikk, teater og dans, film og video skal komme i løpet av høsten 1994. Da vil også Statens Kunstfond, kulturarv og kulturhistoriske museer bli lagt under lupen. Blant de fem rapportene som foreligger til nå, er det altså ingen som behandler de tradisjonelle kunstområdene. Derfor er det på nåværende tidspunkt vanskelig å si hvor godt hele utredningen om "Kulturens politik" vil fungere som grunnlag for kulturpolitiske beslutninger fra ministerens hånd. Derimot kan det allerede nå sies noe om hvilke problemstillinger som er blinket ut som sentrale.

Rapport nr. 1 *Hvor står vi nu?* beskriver de teoretiske og kulturpolitiske rammene for hele utredningen og legger dermed premissene for diskusjonene som skal føres og for de beslutninger som eventuelt skal tas. Den har allerede fungert som diskusjonsopplegg, nemlig til en kulturpolitisk konferanse som ble holdt i mai i år. Dette understreker dens sentrale rolle i utredningen og jeg skal derfor bruke en del plass på den.

De tre første og det siste kapitlet i rapporten inneholder teori, mens to kapitler oppsummerer nyttige fakta om økonomi og kulturbruk - bl.a. i form av flott, flerfarget grafikk. Et kapittel peker på utfordringer som dansk kulturliv vil få i møtet med resten av Europa. Naturlig nok begynner Duelund og Bille Hansen det første kapitlet med å definere kulturbegrepet og kulturpolitikk. Og dermed er det duket for problemer og dilemmaer såvel for utredningen som for Ministeren. For det første settes det et skille (s. 14) mellom kunst ("den æstetiske frembringelse af oplevelse, erfaringer og viden i kunstnerisk form") og kultur ("de værdier, traditioner og livsformer, som integrerer en gruppe, en befolkning eller et samfund til et fællesskab, samt om den måde man materielt og økonomisk indretter samfundet på for at fremme disse værdier"). Med andre ord det klassiske skille mellom, på den ene side, *kultur som sektor* og på den andre siden, *kultur i antropologisk forstand*, forstått som hverdagsliv. For det andre defineres *kulturpolitikk* som et redskap for å sikre kunstnerisk og kulturell frihet. Virkemidlene er økonomiske, sosiale og kulturelle (!)

strukturer. For det tredje sies det (s. 16) at sammenblandingen av *kvalitetsbegrepet* i kunst og kultur er iferd med å skape problemer for dansk kulturpolitikk.

Problemet for utredningen synes å være at heller ikke den har bestemt seg for hvilket perspektiv den skal arbeide innenfor. I denne innledende rapporten argumenteres det sterkt for at kulturpolitikken bør fokusere på kultur forstått som kunst, der det stilles høye kvalitetskrav. Titlene på høstens delutredninger peker i samme retning. Samtidig inviterer rapporten om kultur og arbeidsliv eksplisitt og den om idrett implisitt, til et bredere kulturbegrep, der kvalitet forbindes med menneskelig fellesskap og livskvalitet. Hva skal en søkende Kulturminister stille opp med slikt? Det blir ikke lettere når Ministeren også skal forholde seg til de tre historiske pillarer i dansk kulturpolitikk, som beskrives i det tredje kapitlet: Grundtvigianismens understrekning av *selvforvaltning*, kulturradikalismens *frihetssyn*, og arbeiderbevegelsens idealer om *rettferdighet og like muligheter*.

Denne historiske arv peker ut to mål for dansk kulturpolitikk (s. 15). For det første skal den sikre kunstnerisk og kulturell frihet. Den kunstneriske frihet kan dels være muligheten til å skape det man vil, dels omfatte fraværet av økonomiske bekymringer. I de skandinaviske land er det bare forbudet mot blasfemiske og injurierende ytringer som setter formelle grenser for skapende virksomhet. En viss uformell styring skjer naturlig nok gjennom samtidens kulturelle strømninger og tendenser, som tildels forvaltes av profesjonelle kunstnere i utvalg og råd.

Kulturpolitikkenes andre mål skal være å sikre kulturell utvikling i en retning det er politisk konsensus om. Det var det da, om man kan bli enige. For i tillegg til de historiske elementene, skal kulturpolitikk nå også baseres på velferdøkonomiske argumenter. Her mangler rapporten en viktig side ved velferdsteori, nemlig at velferdspolitiske ordninger skal gi sikkerhet og trygghet for den enkelte. Utredningens dilemmaer og motsetninger henger kanskje sammen med at den ikke presiserer kulturpolitikkenes ulike oppgaver. En kulturpolitikk skal skape gode rammer for varetakelsen av behov blant skapende mennesker, blant brukerne av det som blir skapt, og for samfunnet som helhet. I et velferdssamfunn vil produksjon av kulturtilbud og fordeling av borgerens muligheter til å bruke dem være et offentlig ansvar - som det også står på side 33. Dette vil sikre *borgernes* behov for å nyte. Men den kulturelle velferd berører kanskje i enda større grad de *skapendes* sikkerhet. Denne gruppen omfatter både profesjonelle og amatører. Forskjellen mellom dem er at de profesjonelle - de fleste med en flerårlig utdanning bak seg - ønsker å leve av det de gjør. Det er deres arbeid. Amatørene har primært glede av å være kreative. Begge grupperes behov er legitime og viktige i et velferdssamfunn, og den kulturpolitiske utfordringen består i å bestemme hvordan behovene kan varets best mulig. Det er å håpe at høstens delutredninger ser nærmere på denne problemstillingen.

Siste kapittel i *Hvor står vi nu?* presenterer noen overordnede problemstillinger for den kulturpolitiske konferansen og for resten av utredningsarbeidet.

For det første den profesjonelle kunstens vilkår. Her må det i all beskjedenhet bemerkes at anmelderen allerede i 1988 (i *Spillet om kulturen*) kunne konstatere at rammene for skapende kunstnere var et forsømt område i dansk kulturpolitikk. Derfor er det bra hvis utredningen kan bidra til å rette opp denne svakheten, det være seg i delutredningen om Statens Kunstfond eller i rapportene som skal skrives om hver kunstart.

En annen problemstilling er hvilken arbeidsdeling det skal være mellom stat, amt og kommune, om den kulturpolitiske styring skal skje sentralt eller desentralt. Her står vi straks overfor en mulig motsetning mellom lokal selvforvaltning og sentral koordinering og styring av kulturtilbudenes likefordeling i befolkningen. Hvorvidt kulturinstitusjonene skal bestemme hva de skal gjøre helt på egen hånd eller etter retningslinjer fra bevilgende instanser, er også et organisatorisk spørsmål. Borgernes kulturelle kompetanse er et tredje problemkompleks. Så lenge brukerne av kulturtilbudene i overveiende grad er folk med høyere utdanning og inntekt (dokumenteres enda en gang i *Hvor står vi nu?*), har politikerne behov for å legitimere at tilbudene støttes over skatteseddelen. Så lenge tilbudene er definert som velferdsgoder, er det naturligvis viktig at de kan nå så mange som mulig. Problemet er at folks kulturelle interesser er mangfoldige, slik at det er vanskelig å bli enig om hvilken standard eller hvilket mål som skal nås. Hva skal regnes som et rimelig nivå når det gjelder f.eks. antall teater- eller biblioteksbesøk?

Kultur som sosial- og arbeidsmarkedspolitik og det flerkulturelle Danmark nevnes også som viktige spørsmål. Jeg er imidlertid usikker på hvor sentrale de skal være i utformingen av en selvstendig kulturpolitikk (arbeidsaspektet omtales kort litt senere i anmeldelsen). I USA er f.eks. kravet om å ta flerkulturelle hensyn iferd med å bli en tvangstrøye for dem som planlegger kulturelle tilbud. De internasjonale utfordringer hører naturligvis hjemme i kulturpolitiske diskusjoner, ikke minst i forbindelse med kunstnernes situasjon. Varetakelsen av opphavsretten er helt vesentlig i denne sammenheng (Rapport nr. 3), men også høstens utredning om TV og kultur vil bli et sentralt dokument.

Så langt utredningen som helhet. Blant delutredningene er rapporten om idrett svært omfattende, kanskje for stor. Det finnes allerede flere utførlige beskrivelser av sporten og idrettens historiske utvikling både i Danmark og andre land. Et sammendrag av dette ville ha gjort boken mer leservennlig. Fordelen med denne formen er tross alt at den viser samspillet mellom fysisk aktivitet og generelle samfunnsendringer. Boken inviterer til det "tredje alternativ", dvs. at idretten skal organiseres desentralt med basis i lokale nettverk. En slik prioritering av selvforvaltningsprinsippet gjøres imidlertid uten å diskutere hvorvidt det står i motsetning til likhetsidealet.

Rapporten om opphavsrett gir en prisverdig konsentrert oversikt over mylderet av organisasjoner, ordninger og lover. Utfordringene kommer fra ny teknologi og utstrakt internasjonal handel som vil gjøre det stadig vanskeligere å sikre kunstnerne de inntektene de har rett til.

Rapport nr. 4 er et glimrende utgangspunkt for diskusjonen om sammenhengen mellom kultur og arbeidsliv. Innholdet er ikke nytt, vi kjenner igjen de

siste 10-15 års debatt om hvordan arbeidsledige og mennesker med sosiale problemer kan få en meningsfull hverdag ved å være kulturelt aktive. Utredningen nevner også at slike tiltak kan være en alternativ rekrutteringskanal til det mer etablerte kulturlivet. Dette er prisverdig som sosialpolitiske tiltak, men er det kulturpolitikk?

Det er et friskt pust i kulturdebatten at arkitektur har fått en egen rapport. Og det er ganske rimelig, ettersom arkitektur ble et ansvarsområde for Statens Kunstfond allerede i 1979. Også i Norge ser vi en fornyet interesse for våre fysiske og bygningsmessige omgivelser. Dette er øyensynlig ikke uproblematisk, for på s. 12 beklager arkitektene seg over at teknikerne etter hvert har overtatt den fysiske husbyggingen, mens de selv er blitt redusert (!) til kunstnere med ansvar for estetikken. Her anes en viss motsetning mellom - i hvert fall en rangering av - de to rollene som profesjonell yrkesutøver og som forvalter av kvalitetskultur (kunst).

Hvor står utredningen i dag? Den har tilføyet noen velferdsteoretiske mål som riktig nok bør utdypes. Når det gjelder vurderingen av hvordan virkemidlene har fungert i forhold til å realisere målene, er det for tidlig å trekke noen konklusjoner. Det kan først gjøres når alle delutredningene foreligger. Foreløpig ser det ut til at utredningen tildels er blitt fanget av nettopp de dilemmaer som har preget dansk kulturpolitikk helt fra Bomholts dager, nemlig balansen mellom profesjonell kvalitetskultur (kunst) og folkekulturen. Dette kan ha bidratt til Weekendavisens overskrift i referatet (20. maj 1994) fra den kulturpolitiske konferansen: "Dømt til at mislykkes".

Kunstens vilkår tar imidlertid skrittet fullt ut og argumenterer utvetydig for et kultursyn som setter den profesjonelle kunst i sentrum og der det stilles kvalitetskrav. Kan det tenkes at Duelund i denne boken ikke har vært bundet av de mange dilemmaer som preger utredningsarbeidet? Bokens andre poeng er å vurdere Danmark, Holland, Spania, Tsjekkia og Slovakia i forhold til fire kulturpolitiske modeller: Staten som henholdsvis hjelper, mécén, arkitekt og ingeniør. I den danske og hollandske arkitektmodellen er staten aktiv for å skape økonomiske og organisatoriske rammer for produksjon og formidling av kultur. Et særpreget dansk trekk er kunstnerorganisasjonenes sterke posisjon, noe som ifølge Duelund medfører en mer demokratisk "nedenfra-opp" styring av kulturpolitikken enn i andre land. I prinsippet ja, men det har da vært rabalder omkring styringen av kunstnerorganisasjonene.

Beskrivelsen av hovedtrekkene i de fire lands kulturpolitikk er oversiktlig og god. Dessverre skjemmes kapitlet om Danmark av noe uryddig disponering og for mange gjentakelser. Bokens kapitler om kulturpolitikk generelt og om opphavsrett spesielt, innenfor EF er informative, og gir et fint supplement til den store utredningen. Nå venter vi spent på fortsettelsen og den avsluttende evalueringen.

Marit Bakke
Institutt for Medievitenskap
Universitetet i Bergen